

Vihreän liiton kulttuuripoliittinen ohjelma

Vihreä kulttuuripolitiikka edistää yhteiskuntaa, jossa kulttuuri ja taide ovat sekä itseisarvo että väline hyvään elämään.

Vihreän kulttuuripolitiikan perusarvot ovat:

- monimuotoisuus

Taidetta tulee olla mahdollisuus tehdä ja nauttia erilaisista lähtökohdista ja erilaisiin tarpeisiin.

- vapaus

Yhteiskunnan ei pidä säädellä taiteen sisältöjä.

- tasa-arvo

Kulttuuri kuuluu kaikille ja tulee olla kaikkien saatavilla.

- vastuullisuus

Valtion on kannettava vastuunsa kulttuurin rahoituksesta. Kulttuurin rahoitusta ei voi jättää kaupallisuuden tai ihmisten hyväntahtoisuuden varaan.

- jatkuvuus

Taide on jatkumo ja tämänkin vuoksi yhteisestä kulttuuriperinnöstä tulee huolehtia niin, että se on myös uuden taiteen käytettävissä

<i>Johdanto</i>	2
<i>Valtio kulttuuripoliittisena toimijana</i>	3
<i>Kunta tuottaa kulttuuria ihmisten arkeen</i>	6
<i>Kolmannen sektorin kulttuurityö</i>	7
<i>Kulttuuri hyvän elämän välineenä</i>	8
<i>Kulttuuria myytävänä</i>	10
<i>Vaihtoehtoja valtakulttuurille</i>	12
<i>Koulutus luo ymmärrystä ja osaamista</i>	13
<i>Taiteilijakin syö ja tarvitsee kodin</i>	16
<i>Kulttuuri on globaalin kommunikaation väline</i>	18

Johdanto

Inhimillinen kulttuuri tarkoittaa sitä, että ylitetään pelkkä hengissä pysyttelemisen taso. Kulttuuri on sivistyksen ja hyvinvoinnin toimintaympäristö, jossa luovuus, elämykset sekä ilmaisunvapaus ovat jokamiehen oikeuksia. Siksi kulttuurin tulee olla osa arkea ja kuulua peruspalveluihin, lähelle ihmisiä.

Vihreä liitto pitää taidetta keskeisenä kulttuurin alueena, sillä taiteessa kehitetään ja testataan asioita, joita hyödynnetään myöhemmin koko yhteiskunnassa. Taide on ennen kaikkea vuorovaikutusta, ilmaisua ja ymmärtämistä, joka muuttaa maailmaa ja muuttuu maailman mukana.

Kun keskustelu luovuudesta näyttää jähmettyneen taloudellisen tuottavuuden ja innovatiivisuuden iskulauseiksi, taide on yhä kulttuurialueista se, jossa tutkitaan ja kokeillaan ideoita omalakisesti vailla optimaalisen tuoton tavoitteita. Taiteessa luovuus toimii omilla ehdoillaan, ja siksi taiteessa täytyy olla mahdollisuus myös kyseenalaistaa, erehtyä ja epäonnistua. Taiteen ilmaisunvapautta ei saa rajoittaa. Sen sijaan pitää edistää mahdollisimman monimuotoista taide-elämää ja luoda tilaisuuksia keskustella taiteesta ja kulttuurista niin, että erilaisten ihmisten mielipiteet voisivat olla hedelmällisessä ja avoimessa vuorovaikutuksessa keskenään. Pohja tällaiselle keskustelukulttuurille luodaan peruskoulun taide- ja taitoaineiden opetuksen asemaa vahvistamalla.

Taidekasvatuksen merkitys korostuu mitä enemmän kohtaamme kulttuuri-ilmiöitä, jotka hämmentävät tai jopa häiritsevät arkeamme. Erilaisten visuaalisen kulttuurin viestien, kirjallisten ja musiikillisten ilmaisumuotojen sekä kehon kielen ymmärtäminen ovat nyky-yhteiskunnassa merkittävää sosiaalista pääomaa. Tulevaisuudessa myös käden taitojen, muotoilun ja ympäristöestetiikan merkitys kasvaa muutoin teknistyvässä yhteiskunnassa.

Ihmisten tunne-elämän, itsensä kehittämisen ja sosiaalisen elämän tarpeet saavat monet kulttuuriharrastusten pariin. Jo päiväkodissa ja peruskoulussa pitää olla mahdollisuus tutustua kulttuurin eri muotoihin ja niiden tekijöihin. Kulttuuriharrastuksia innoittamaan ja motivoimaan tarvitaan myös korkeatasoisia taidepalveluja, olipa asuinpaikka mikä tahansa. Elinikäisen oppimisen ja sivistyksen ylläpitämisessä esimerkiksi Yleisradiolla ja kirjastolaitoksella on merkittävä tehtävä.

Yhteiskunnan on otettava vastuu taiteen rahoituksesta, jotta sen vapaus ja monimuotoisuus säilyisi. Vihreä Liitto kantaa huolta vakiintuneiden institutionaalisten rakenteiden ulkopuolisesta kulttuurista, kuten vapaiden teattereiden ja orkestereiden rahoituksesta. Taide- ja kulttuurialat ovat työvoimavaltaisia aloja, ja niillä on suuri työllistämisaikutus. Taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä ja sosiaaliturvaa täytyy kuitenkin parantaa. Jos taiteilijuus halutaan nähdä pienyritystoimintana, kulttuuripalvelujen ostaminen pitää nähdä reaalisena vaihtoehtona esimerkiksi kunnissa. Kulttuurialan koulutuksessa pitää ottaa huomioon myös valmiudet kulttuuriyrittämiseen, tuottamiseen, rahoitukseen ja projektien hallintaan.

Vaihtoehtokulttuureissa elää ilmaisunvapaus, joka näkyy vakiintuneiden kulttuuri-instituutioiden ulkopuolisena, yleensä epäkaupallisena toimintana. Tällainen toiminta tarjoaa tuoreita näkökulmia yhteiskuntaan ja provosoi parhaimmillaan harjoittamaan esimerkiksi kriittistä medialukutaitoa. Siksi Vihreän Liiton mielestä toleranssia vaihtoehtokulttuureita kohtaan pitää kasvattaa ja mieluummin nähdä sellainen toiminta osana moniarvoista yhteiskunnallista keskustelua. Vaihtoehtokulttuuri edistää myös kulttuurielämän sukupuolista tasa-arvoa, sillä sen ilmaisumuodot kiinnostavat monia miehiä, joita perinteisen kulttuurin muodot ja imago eivät välttämättä houkuttele.

Vihreä kulttuuri on moniarvoista ja monimuotoista. Globalistuvassa yhteiskunnassa erilaisten kulttuuri-identiteettien, erillis-, paikallis- ja alakulttuureiden merkitys kasvaa vastapainona ylikansallisen kulttuuriteollisuuden yhtenäiselle tuotannolle. Taide kommunikoi erilaisia näkemyksiä maailmasta, jossa elämme. Kulttuuri ja taide syntyvät arkipäivän kokemuksista, jotka esitetään uusista näkökulmista. Siksi oman paikalliskulttuurin ja kulttuuriympäristön vaaliminen on yhtä lailla ihmisen hyvinvoinnin kuin taiteellisen toiminnankin edellytys.

Valtio kulttuuripoliittisena toimijana

Kulttuuria ei tule jättää markkinoiden ja sponsorien tai yksityisten mesenaattien antaman taloudellisen tuen varaan. Kulttuurin rahoitus on järjestettävä niin, että taiteelle annetaan mahdollisuus kehittyä omaehtoisesti ja rahoituksen pitkäjänteisyyteen luottaen.

Yhteiskunnassa on monia käsityksiä siitä, mikä on kaunista ja totta. Yhteiskunnan tehtävä ei ole määritellä sitä, mikä on taidetta, vaikka se voikin määritellä, minkä tyyppistä taidetta se tukee. Ilmaisunvapaus on taiteen ja kulttuurin perusta. Verovaroilla on tuettava myös sellaista taidetta, joka ei vastaa veronmaksajien enemmistön makua. Julkisen vallan ei rahoittajana tule moralisoida taiteen sisältöä.

Valtio rahoittaa kulttuuria sekä budjetin kautta että Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista. Tällä hetkellä taiteen kokonaisrahoituskehyksestä yli puolet on veikkausvaroja.

Valtiollisena taiteen asiantuntijaelimenä toimii opetusministeriön alainen Taiteen keskustoimikunta. Sen tehtäviin kuuluu edistää taidetta, jakaa apurahoja ja avustuksia sekä toimia taidetoimikuntien yhdyselimenä. Tarkoituksena on, että valta on taiteen ammattilaisilla, poliitikkojen ei pidä säädellä taiteen sisältöjä.

Alueellisten taidetoimikuntien tehtävä on edistää alueellista taide-elämää. Myös ne ovat itsenäistä päätösvaltaa käyttäviä asiantuntijaelimiä. Niiden käsittelemät sisällöt ovat Taiteen keskustoimikunnan kautta Opetusministeriön alaisuudessa ja taloushallinto läänien kautta Sisäasiainministeriön alaisuudessa. Tilannetta tulisi selkeyttää siten, että alueelliset taidetoimikunnat siirtyisivät täysin Taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen.

Varat, jotka on tarkoitettu taiteen ja taiteellisen toiminnan edistämiseen tai taiteen tutkimukseen ja tiedotukseen, tulee jakaa läpinäkyvästi. Rahoitettavien hankkeiden priorisointien tulee syntyä alan sisäisen keskustelun tuloksena ja perustelujen tulee olla julkisia.

Taloudellista tukea on voitava myöntää myös pidemmille hankkeille kuin mitä apurahojen jakorytmi usein noudattaa. Apurahojen myöntämiskriteerien on oltava avoimia ja valintaprosessien on kohdeltava taiteentekijöitä reilusti. Taiteilijoilla tulee olla myös oikeus epäonnistua.

Kirjasto on keskeinen hyvinvointipalvelu. Suuri osa kirjaston valtionosuuksista rahoitetaan veikkausvoittojen tuotolla, mitä ei voida pitää kestäväenä rahoitusperustana. Rahoitus tulee nykyistä nopeammalla tahdilla siirtää kokonaisuudessaan valtion budjettiin. Samalla veikkausvaroja jää enemmän jaettavaksi taiteelle. Kirjastojen tehtävä on taata kansalaisille yhtäläiset mahdollisuudet harrastaa kulttuuria, vahvistaa omaa sivistystään ja kehittää omaa osaamistaan.

Näkövammaisten kirjaston lakisääteisenä tehtävänä on yrittää tavoittaa kaikki vammaiskäyttäjät, edistää heidän opiskelu- ja työskentelymahdollisuuksiaan sekä parantaa heidän mahdollisuuksiaan tasa-arvoiseen ja itsenäiseen elämään.

Nykyaikaisen tekniikan suomat mahdollisuudet on syytä hyödyntää hyvin ja mahdollisimman suuri osa myös näkövammaisten kirjaston vanhoista kokoelmista on saatettava digitaaliseen muotoon, mikä parantaa niiden saatavuutta.

Teatterit ja orkesterit saavat suuren osan resursseistaan teatteri- ja orkesterilain mukaisista valtionosuuksista. Työvoimavaltaiten alojen kustannukset ovat nousseet vuosittain ilman, että valtionosuuden perustana olevan henkilötyövuoden hintaa on korotettu. Kriisiä pahentaa se, että näiden laskennallisten henkilötyövuosien määrä on jäänyt jälkeen siitä, kuinka paljon työntekijöitä todellisuudessa on.

Lisää määrärahoja kaivataan erityisesti heikoimmassa asemassa olevien teatterilain piiriin kuuluvien alueellisten teattereiden, lastenteattereiden ja ruotsinkielisten teattereiden tilanteen helpottamiseen.

Teatterikentän rahoitusta parantamalla parannetaan teattereiden kykyä tilata ohjelmistoonsa uusia suomalaisia näytelmiä. Lisämäärärahoja suunnattaessa on huomioitava myös tehdyn työn taiteellinen arvo, jota voidaan arvioida samoin perustein kuin harkinnanvaraisia avustuksia myönnettäessä.

Esittävän taiteen kenttä on elänyt voimakasta rakenteellista murrosta. Valtionosuutta nauttivien teattereiden rinnalle on syntynyt vapaa kenttä, joka toimii lähinnä valtion näyttämötaidoimikunnan myöntämien harkinnanvaraisten avustusten varassa, mutta jossa työskentelee satoja esittävän taiteen ammattilaisia. Vapaan kentän voimistuminen on yleiseurooppalainen ilmiö ja siitä on tullut uutta luova ja dynaaminen osa modernia teatteria. Suomessa erityisesti tanssitaide on saavuttanut vapaalla kentällä erittäin korkean tason, mutta alan saama tuki on edelleen niukkaa.

Teatteri- ja orkesterilain ulkopuoliset ryhmät saavat kuitenkin vain noin prosentin osuuden koko teatterialan rahoituksesta. Tilanne olisi korjattavissa suhteellisen pienellä rahoituspanoksella. Esittävien taiteiden rahoitusmallista ja sen mahdollisesta uudelleenjärjestelystä on keskusteltava. Kokonaisuutta on tarkasteltava niin, että ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytykset paranevat.

Esittävien taiteiden tarjonnan monimuotoisuutta myös pienemmissä kaupunginteattereissa voidaan lisätä siten että, koko laitosteatterikenttää uudistetaan toimintamalleja monipuolistamalla. Luodaan uudentyyppisiä vierailuteatterin ja kaupunginteatterin ja vapaiden ryhmien kapasiteetit yhdistäviä malleja, jotta vastuu alueellisesta tarjonnasta jakaantuisi useammille toimijoille.

Kansallisilla taidelaitoksilla on erityisasema suomalaisen kulttuurin tallentajina. Kansallisooppera, Kansallisteatteri, Radion sinfoniaorkesteri, Valtion taidemuseo, Museovirasto, Suomen Elokuvasäätiö ja Elokuva-arkisto ovat olemassa, koska valtion on viime kädessä kannettava vastuu yhteisen kulttuuriperinnön säilyttämisestä.

Säilyttäminen, tallentaminen ja vaaliminen ovat pohjimmiltaan samanlaista työtä, on kyseessä teatteriesitys, maalaus tai vaikkapa kulttuurimaisema. Taustalla on ajatus kulttuuriperinnön merkityksestä niin historian kuin nykyhetken ymmärtämisen kannalta. On tarpeen luoda kansallinen digitaalinen äänitearkisto, johon kerättäisiin kaikki kulttuurihistoriallisesti merkittävä tallennemateriaali mm. Yleisradion äänitearkistosta sekä Helsingin yliopiston kirjaston tallenteista. Jatkuvuuden kannalta on myös tärkeää, että resursseja varataan esimerkiksi oopperatallenteisiin.

Myös uutta tulee arvostaa eikä valtion tehtäväkenttä voi rajoittua pelkkään museointiin. Valtion taidemuseon kokoelmia on kartutettava niin, että yhteiskunnan yhteiseen taidekokoelmaan ei jää ajallisia eikä tyylillisiä aukkoja. Kansallisteatterin tulee esittää uutta teatteria ja Oopperassa tulee olla myös suomalaisia kantaesityksiä.

Suomessa on sekä ammatillisesti hoidettuja museoita että harrastajavoimin ylläpidettyjä museoita. Niiden verkosto on alueellisesti kattava. Museot voidaan jakaa kulttuurihistoriallisiin -, luonnontieteellisiin -, taide- ja erikoismuseoihin. Museoiden toiminnassa on tärkeää korostaa sekä tieteellistä että taiteellista puolta.

Museoiden tehtävä on vaalia kulttuuriperintöä ja auttaa ihmisiä tunnistamaan se. Museoiden ei tule kuitenkaan huomioida vain valtakulttuurin historiaa vaan myös vähemmistöjen historiaa tulee tallentaa.

Valtionosuutta saavien museoiden henkilötyövuosimäärä ja henkilötyövuoden laskennallinen yksikköhinta, ovat jääneet pahasti jälkeen todellisuudesta. tällä hetkellä parhaassa asemassa ovat perinteikkäät museot, jotka ovat säilyneet entisellään vuonna 1993 hyväksytyin museolain jälkeen. Kehittyvät ja uudet museot kärsivät eniten.

Museoalan keskeisiä ongelmia on sekä kokoelmien että yksittäisten näyttelyiden heikko liikkuvuus. Kokoelmien kartuttamista ei koordinoita, ja iso osa kokoelmista on sijoitettu paikkoihin, joissa ne eivät pääse esille. Myös näyttelyvaihtoa tiivistämällä ja kiertonäyttelyitä tuottamalla voitaisiin toimintaa tehostaa. Suomessa kulttuuriperinnön digitointi on edennyt hitaasti pienistä taloudellisista resursseista johtuen. Yhteiset rekisterit mahdollistaisivat kokoelmien paremman valtakunnallisen suunnittelun. Lisäksi kokoelmatietoja voitaisiin jakaa sekä tutkijoille että suurelle yleisölle Internetin välityksellä.

Valtion museot tulisi rinnastaa kirjastoihin ja niiden pääsymaksut tulisi poistaa muuten kuin erikoisnäyttelyiden osalta. Ruotsissa aloitettiin vuoden 2005 alusta vastaava kokeilu, jonka seurauksena museoiden kävijämäärät ovat lisääntyneet ja erityisesti nuoret ovat löytäneet ne.

Yleisradion tehtävät jakautuvat tiedon- ja kulttuurinvälitykseen sekä kulttuurintuottamiseen. Yleisradiolle tulee taata toimintamahdollisuudet aitona vaihtoehtona kaupalliselle medialle. Tiedonvälittäjänä Yleisradio kantaa vastuuta demokraattisesta kansalaisyhteiskunnasta. Sen velvollisuus on huolehtia moniarvoisesta tiedonvälityksestä, jotta omistajat tai mainostajat eivät vaikuta uutissisältöihin eivätkä mainonnan ja informaation rajat hämärä.

Yleisradion tulee palata entistä enemmän yleissivistävään ja valistavaan rooliinsa ja vastata haasteisiin, joita tarve elinikäisestä oppimisesta luo.

Yleisradion tehtävä on olla kirjastolaitoksen rinnalla sivistyksestä, kulttuurista ja kotimaisista kielistä vastuuta kantava taho. Yleisradio kantaa myös vastuun suomalaisesta radioteatterista, on tärkeä kotimaisen draaman ja fiktion tuottaja ja tilaaja sekä suomalaisen elokuvan suurin valkokangas.

Vihreä liitto haluaa taata Yleisradion vakaan ja runsaan rahoituksen. Yleisradion rahoituksen on oltava mahdollisimman itsenäinen poliittisista suhdanteista.

Yleisradion rahoitus on kriittinen kysymys - on tärkeää, että suunnitelmallinen toiminta voidaan turvata vakaalla tulovirralla. Sopivin rahoitusmalli on tasapainotettu lupamaksujen ja valtion budjettirahoituksen yhdistelmä. Liian vahva yksipuolinen sidos valtion budjettiin on ongelmallinen; se merkitsee käytännössä riippuvuutta kulloisistakin vallanpitäjistä. Toisaalta tuntuva lupamaksun alentaminen nykyisestä on sosiaalisesti oikeudenmukaista, sillä budjetilta tuleva osuus kootaan progressiivisella verotuksella.

Yleisradion tulee huomioida nykyistä paremmin ohjelmatarjonnassaan myös selkokielen ja tekstityksen tarve sekä vähemmistökielet. Tavoitteeksi on otettava, että kaikki kotimaiset ohjelmat tekstitetään. Uskonnollisen yhdenvertaisuuden periaatetta kunnioittaen myös muiden vakiintuneiden uskontojen kuin kristinuskon hartausohjelmia tulee lähettää.

Toimenpiteet:

- Alueelliset taidetoimikunnat siirretään täysin Taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen.
- Kirjastojen rahoitus tulee nykyistä nopeammin siirtää valtion budjettiin.
- Näkövammaisten kirjaston vanhat kokoelmat saatetaan digitaaliseen muotoon.
- Teattereiden, orkestereiden ja museoiden henkilötyövuosivaje korjataan ja henkilötyövuoden hintaa korotetaan.
- Esittävän taiteen vapaan kentän toimintaedellytyksiä parannetaan sekä rahoitusta korottamalla että rahoitusmallin uudelleenjärjestelyllä.
- Tulee luoda kansallinen digitaalinen äänitearkisto, johon kerätään kaikki kulttuurihistoriallisesti merkittävä tallennemateriaali.
- Nopeutetaan museokokoelmien yhteisen sähköisen rekisterin syntymistä.
- Valtion rakennushankkeissa niiden kustannuksista tulee yksi prosentti varata taiteelle.
- Museoissa painotetaan vähemmistöjen historian tallentamista ja tutkimista.
- Kannustetaan museoita tiiviimpää näyttelyvaihtoon ja kiertonäyttelyiden tuottamiseen.
- Valtion museoiden perusnäyttelyistä poistetaan pääsymaksut.
- TV-lupamaksuissa otetaan käyttöön opiskelija-alennus / TV-lupamaksuista luovutaan.
- Yleisradio tuottaa korkeatasoista kotimaista tv-draamaa ja fiktiota. Yleisradiosta ei tehdä pelkkää osto-organisaatiota.
- Ohjelmatarjontaa vähemmistöjen ja maahanmuuttajien äidinkielellä lisätään.
- Yleisradio esittää tasapuolisesti kaikkien vakiintuneiden uskontojen hartausohjelmia.

Kunta tuottaa kulttuuria ihmisten arkeen

Kuntien kulttuuritoimintaa alettiin järjestelmällisesti säädellä 1980-luvun alusta. Sääntelyn taustalla oli jo 1970-luvulla esille nostetut tavoitteet kulttuuridemokratiasta ja kulttuurin demokratisoinnista. Tavoitteena oli toisaalta tukea kansalaisten omaehtoisia kulttuuriharrastuksia ja toisaalta tarjota kulttuuri- ja taidepalveluja myös alueellisesti kattavasti. Valtio tuki toimintaa, kunnat panostivat lisää ja vähitellen kulttuuritoiminnasta saatiin yksi osa kunnallisia palveluja.

Kuntien palvelutuotantoa koskevasta toiminnallisesta säätelystä luovuttiin 1990-luvulla ja vastuu peruspalvelujen tuottamisesta siirtyi kunnille. Samaan aikaan osui syvä lama, mikä johti kuntatalouden voimakkaaseen kiristymiseen ja palveluiden karsintaan. Tämä on useissa kunnissa johtanut siihen, että kulttuuripalveluiden tarjontaa on supistettu ja laatua heikennetty. Kirjaston kaltaisten peruspalvelujen käyttäjinä kansalaisten tulisi kuitenkin olla yhdenvertaisia riippumatta siitä, missä he asuvat.

Pienissä kunnissa kirjasto saattaa olla ainoa kulttuuria tarjoava laitos, joka toimii sekä kulttuuritilaisuuksien järjestäjänä että kotiseutuhengen ylläpitäjänä.

Kirjastoverkkoon on syntynyt katvealueita, joissa toimintamenot pidetään keinotekoisesti alhaalla heikentämällä palveluita. Kuntien tulee huolehtia kirjastojen riittävästä rahoituksesta ja miettiä ratkaisuja, joissa palvelut turvataan lähikuntien tai jopa kokonaisten seutukuntien välisellä yhteistyöllä. Tämä ei saisi kuitenkaan johtaa lähipalveluista luopumiseen.

Nykyään yhä useammat kunnat tarkastelevat kulttuuria myös hyötynäkökulmasta. Kulttuuri nähdään osana viihtyisää ja houkuttelevaa asuinympäristöä. Kulttuuritarjonnaltaan rikas kunta houkuttaa kulttuuriköyhää kuntaa paremmin sekä matkailijoita että uusia asukkaita.

Rakennussuojelu ja kulttuurimaisemien säilyttäminen vaikuttavat kuntalaisten hyvinvointiin ja vahvistavat kunnan kulttuuri-identiteettiä. Kunnissa tulee hyödyntää maakuntamuseoiden asiantuntemusta kulttuuriympäristöjen suojelussa. Kaavoittajan tulee toimia museoiden kanssa yhteistyössä jo suunnitteluvaiheessa. Suuri määrä 1950 - 70 -luvun rakennuskannasta on lähivuosina tulossa peruskorjausvaiheeseen. Korjausten onnistuminen kulttuuriympäristöä kunnioittavalla tavalla edellyttää museoiden asiantuntemusta. Kunnan vastuu kulttuuriympäristön suojelussa korostuu yhdyskuntasuunnittelussa, jossa on erityisesti keskityttävä laajojen ja yhtenäisten kokonaisuuksien säilyttämiseen.

Museovirasto saattaa joutua myös tilanteisiin, joissa yhteinen hyvä joutuu vastakkain yksityisen edun kanssa. Siksi kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvia menoja tulee korvata kunnille ja yksityisille tahoille silloin, kun suojelusta koituu niille kohtuuttomia kustannuksia. Valtion rakennussuojeluavustusten jatkuvuus tulevana vuosina tulee turvata. Vanhojen arvorakennusten korjaustoiminnalla on tärkeä merkitys paikallisesti työllistämisen, perinteellisen rakennustaidon ja rakennusperinnön säilymisen kannalta.

Kuntien tulee nostaa kauttaaltaan rakentamisen laatua nykyisestä. Hyvä arkkitehtuuri tulee nähdä rakentamisen kiinteänä osana. Arkkitehtuuriin sijoittaminen maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin viihtyisyytenä ja rakennustaiteena, joka kestää aikaa. Uudisrakentamisessa on mietittävä myös sitä, minkä tyyppisiä elämäntapoja arkkitehtuuri tukee.

Julkisissa rakennushankkeissa tulee noudattaa prosenttiperiaatetta, jonka mukaan yksi prosentti hankkeen kustannuksista varataan taiteelle. Se voi tarkoittaa joko rakennukseen tai sen ympäristöön tehtäviä hankintoja tai muuta taiteellista suunnittelua.

Euroopan unioni edellyttää, että kuntien on oltava entistä valmiimpia neuvomaan, kuinka projektit voivat saada EU-tukea ja maksamaan tarvittavat kuntaosuudet. Kuntien kannattaisi myös edelleen kehittää verkostoja, joita on syntynyt, kun kuntasektorillakin on ymmärretty tehdä yhteistyötä yritysten ja järjestöjen kanssa tasavertaisina kumppaneina.

Kunnissa joudutaan alinomaan pohtimaan sitä, kuinka saada rahat riittämään kunnallisiin palveluihin. Kunta voi olla kulttuuripalvelujen tuottaja, tilaaja tai satunnainen ostaja. Oma palvelutuotantoa voi pyrkiä tehostamaan toimintatapoja uudistamalla, mutta samalla kannattaa arvioida, mitkä kulttuuripalveluista kannattaa tuottaa itse ja mitkä kannattaa ostaa ulkopuolelta. Koska toimijoiden tarpeet ovat erilaisia, kunnissa tarvitaan aktiivisesti toimivia kulttuurin tuottajia niin julkisella kuin kolmannella sektorilla. Erilaisten käytäntöjen arvioinnin helpottamiseksi kunnissa tapahtuva kulttuuritoiminta on saatava tilastoinnin piiriin.

Kunnan tehtävä on taata kulttuuripalveluiden tasavertaisuus, saavutettavuus, pitkäjänteisyys ja ammattimaisuus sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuudet erilaisiin kulttuuripalveluihin. Kuntien ei kuitenkaan tarvitse tuottaa kaikkia kulttuurialan palveluita itse. Myöskään pelkkä turvautuminen kolmannen sektorin apuun ei usein riitä. Paras lopputulos syntyy, kun omaa tuotantoa täydennetään yrityksiltä tai yhdistyksiltä ostetuilla kokonaisuuksilla. Laadukkaan ja ammatillisesti tuotetun taiteen monipuolisen tarjonnan turvaamiseksi on kunnallisia taidelaitoksia syytä kannustaa yhteistyöhön paikkakuntien välillä.

Kulttuuritoimen tehtäväkentän muutos kunnissa tulee näkyä myös alan koulutuksessa. Kulttuurisihteereiden koulutus onkin muuttunut kulttuurituottajakoulutukseksi. Siinä tulee korostaa perinteisen hallinnon lisäksi valmiuksia tuotantotyöhön, rahoituksen ja projektien hallintaan. Ostaminen vaatii osaamista, jota kannattaa opetella perusteellisesti.

Kuntalaiset eivät ole tasa-arvoisessa tilanteessa kulttuuri- ja taidepalveluiden suhteen, koska pienet kunnat eivät pysty tarjoamaan niin monipuolisia kulttuuripalveluita kuin suuremmat kunnat. Kuntalaisten tasa-arvon parantamiseksi on kehitettävä lisää aluetattereiden kaltaisia joustavia malleja kulttuuripalveluiden tarjoamiseksi. Kulttuuritarjonnan lisääminen edellyttää kunnilta parempaa yhteistyötä sekä yksittäisten kulttuuripalveluiden että koko kulttuuritoimen osalta, esimerkiksi alueellisena kulttuurituotantona. Kunnat eivät saa vähentää omaa maksuosuuttaan kulttuurilaitosten rahoituksesta, kun valtio korottaa esimerkiksi teattereiden valtionosuuksia.

Toimenpiteet:

- Kulttuurinen demokratia ja palveluiden laadukkuus kunnissa turvataan varmistamalla kulttuurialan osaaminen ja ammattimaisuus kunnissa
- Kirjastopalvelut turvataan kuntien yhteistyöllä ja riittävällä rahoituksella.
- Museoiden asiantuntemusta hyödynnetään kulttuuriympäristöjen suojelussa jo kaavoituksen suunnitteluvaiheessa.
- Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvia menoja korvataan sekä kunnille että yksityisille tahoille.
- Arkkitehtonisesti korkeatasoista uudisrakentamista tulee vahvistaa.
- Kunnissa tapahtuvaa kulttuuritoimintaa aletaan tilastoida.
- Prosenttiperiaatetta on käytettävä kaikissa julkisissa rakennushankkeissa.

Kolmannen sektorin kulttuurityö

Järjestötoiminta on osa suomalaista kulttuuria ja harrastajakulttuuri on osa kansalaisyhteiskuntaa. Esimerkiksi nuorisoseurat ja työväenyhdistykset ovat antaneet pohjan liikunnan, urheilun ja kulttuurin yhteiselolle. Toimintaan on mahtunut mukaan kansantanssia, teatteritoimintaa, runonlausuntaa ja iltamia, sulassa sovussa jalkapallopuulaakien ja hiihtokilpailujen kanssa.

Kolmas sektori on tänäkin päivänä aktiivinen kunnallisten kulttuuripalveluiden tuottaja. Palveluita tuotetaan joko suoraan ostopalveluina kunnille tai vaihtoehtoisesti kunnat tukevat järjestöjen omaehtoista toimintaa. Yksi tapa tukea omaehtoista kulttuuriharrastusta on myös lisätä kunnan tilojen, kuten koulurakennusten, monikäyttöisyyttä tarjoamalla niitä esimerkiksi nuorten bänditoimintaan.

Euroopan unionin myötä kolmannelle sektorille on avautunut myös uusia rahoitusväyliä. Kolmas sektori toteuttaakin aktiivisesti erilaisia kulttuuriin liittyviä projekteja, hankkeita tai yksittäisiä tapahtumia ulkopuolista rahoitusta käyttäen.

Kulttuurityötä tekevät paikallisella tasolla esim. erilaiset teatteriyhdistykset, kuorot, kotiseutuyhdistykset sekä nuorisoseurat, työväenyhdistykset, taiteilijayhdistykset, vähemmistöyhdistykset, kieliyhdistykset, maahanmuuttajayhdistykset, kansantanssiyhdistykset ja runoseurat. Kolmannella sektorilla on tärkeä rooli kansalaisten kulttuurisen osallistumisen tilana.

Useita teattereita ja orkestereita ylläpidetään joko yhtiömuotoisena tai yhdistysmuotoisena toimintana, jota kaupunki tukee vuosittain. Myös suuri osa museoista on yhdistysten hallinnassa. Yhdistyksen etuna on vapaus hankkia ulkopuolista rahoitusta projekteilleen kunnallisen sektorin ulkopuolelta. Kulttuurijärjestöjen valmiuksia hankkia sponsoreita yritysmaailmasta tuleekin parantaa kiinnittämällä siihen huomiota alan koulutuksessa.

Kulttuurityötä tukevat säätiöt ja järjestöt rahoittavat kulttuuritoimintaa ja tapahtumia tulevaisuudessakin, mutta kuntien avustusten vähentyessä entisestään yhdistykset joutuvat rahoittamaan tapahtumansa nykyistä vahvemmin pääsy- ja osallistumismaksuilla. Tämä tulee lisäämään kulttuurikentän ammattimaistumista. Onkin pidettävä huolta, ettei se pääse vaikuttamaan liikaa tapahtumatarjonnan sisältöön ja samalla kaupallista kulttuuria entisestään. Osalla yhdistyksistä toiminnan rahoittaminen maksuilla on käytännössä mahdotonta. Tällöin toimintaedellytyksiä ei ole ilman julkista tukea.

Kansallisilla taiteilijajärjestöillä on merkittävä rooli kulttuurialan etujärjestöinä. Vain niiden kautta on mahdollisuus saada mukaan uskottavan edustuksellisuuden omaava taiteilijanäkökulma. Tästä johtuen erilaisissa valtiollisissa kulttuurihankkeissa ja niiden päätöksenteossa on huolehdittava, että mukana on myös taiteilijajärjestöjen edustus. Se on osa avointa päätöksentekoa.

Taiteilijayhteisöt verkostoituvat entistä enemmän myös yli valtiollisten rajojen, millä on myös kulttuuria rikastuttava merkitys. Kansainvälinen sisältöjen ja toimijoiden vaihto luo pohjaa suomalaisen kulttuurin viennille ja rakentaa yhteistyökuvioita, jotka rikastuttavat suomalaista kulttuuria.

Toimenpiteet:

- Kunnan tilojen, kuten koulurakennusten, monikäyttöisyyttä lisäämällä parannetaan omaehtoisen kulttuurin mahdollisuuksia esimerkiksi nuorten bänditoimintaa.
- Kulttuurialan koulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota sponsorien hankintaan.
- Huolehditaan että taiteilijajärjestöillä on edustus valtiollisissa kulttuurihankkeissa.

Kulttuuri hyvän elämän välineenä

Vihreä kulttuuripolitiikka tavoittelee yhteiskuntaa, jossa kulttuuri, erityisesti taide ovat sekä itseisarvo että väline hyvään elämään. Itseisarvoinen kulttuurin arvostaminen tarkoittaa sen näkemistä, että ihmisen elämä on kulttuurista elämistä: elämämme peruspilarit, kuten ymmärrys omasta itsestä ja ympäröivästä maailmasta, ovat kulttuurisesti määriteltyjä. Välillisesti kulttuuri voi vaikuttaa esimerkiksi työllisyyteen matkailun lisääntymisen kautta tai yleisemmin alueen vetovoiman kasvaessa.

Mutta onko identiteetin ja itseilmaisun vahvistuminen tai parempi ymmärrys ympäröivästä maailmasta nähtävä kulttuurin välinearvoina vai ovatko ne elämän itseisarvoja? Erontekoa tärkeämpää on sen hyväksyminen, että kulttuurilla ja taiteella voi olla moninaisia merkityksiä, jotka parhaimmillaan vahvistavat toisiaan. Kulttuurin itseis- ja välinearvoja ei pitäisi asettaa toisiaan vastaan, sillä usein esimerkiksi kulttuurin näkeminen alueellisena vetovoimana vahvistaa kulttuurin yhteiskunnallista asemaa.

Uusi näkökulma on vahvistanut taiteen asemaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon alalla. Liikunnan positiiviset vaikutukset niin fyysiseen kuin psyykkiseen terveyteen ovat olleet selviä jo pitkään. Nykyään kulttuurin aktiivisen harrastamisen tiedetään parantavan elämänlaatua ja edistävän terveyttä. Valtion ja kuntien laitoksissa voidaankin ottaa tavoitteeksi varata palkkasummasta 0,1 prosentin osuus taiteen tuottamiseen.

Kulttuurin ja taiteen merkitys yhteiskunnan henkiselle ja taloudelliselle hyvinvoinnille on huomattava. Kulttuuri luo pohjaa ihmisten itsetunnolle ja identiteetille. Avartamalla maailmankuvaa kulttuuri lisää suvaitsevaisuutta ja empaattisuutta sekä kykyä selviytyä elämän eri tilanteissa. Kulttuurin ja taiteen keinoin tulee parantaa erityisesti nuorten itseilmaisua ja itsetuntemusta. Samoin on tuotava esille taiteen mahdollisuudet ehkäistä syrjäytymistä.

Kulttuuritarjonnan hyödyntäminen, vapaaehtoinen kansalaistoiminta ja erilaiset vapaansivistystyön tarjoamat kurssit tuottavat yhteisöllisyyden kokemuksia, millä on merkittävä hyvää elämää edistävä vaikutus. On esimerkiksi osoitettu, että yhdessä harrastavat ihmiset elävät pidempään ja voivat paremmin kuin muut. Ihmisille onkin tarjottava monipuolisesti mahdollisuuksia osallistua paikalliseen harrastustoimintaan.

Kyläyhteisöt, alueelliset murteet ja perinteet vahvistavat osaltaan yhteisöllisyyttä ja luovat turvallisuutta. Paikallisuus ei enää merkitse kulttuurista eristäytymistä vaan maailmaa kiertävien vaikutteiden suodattamista omanlaisiksi ilmiöiksi. On tärkeää, että kulttuuri otetaan nykyistä paremmin huomioon, kun mietitään esimerkiksi kuntien vetovoimatekijöitä. Ihmiset haluavat asua paikoissa, joissa voivat osallistua kulttuuritoimintaan tekijöinä ja kokijoina.

Väestön ikääntyessä on löydettävä uusia keinoja erityisesti ikääntyneiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Kulttuurielämykset lisäävät kokemusta elämän merkityksellisyydestä, mikä vahvistaa elämänhalua ja voi parhaimmillaan ehkäistä myös yksinäisyyttä ja ennenaikaista sairastumista. Ikääntyneiden mahdollisuuksia aktiiviseen kulttuuripalveluiden käyttöön tulee parantaa. Myös kulttuurisen pääoman siirtyminen sukupolvelta toiselle on merkityksellistä niin isovanhemmille kuin lapsenlapsillekin.

Suomalaisten vähemmistöjen asemaa osana suomalaista kulttuuria tulee vahvistaa. Näin pystytään lisäämään vähemmistöjen omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa hyvinvointiinsa. Yhteisön ja yksilön oman päätäntävällän lisääntyessä kasvaa tunne omasta elämähallinnasta. Tämän edellytyksenä on kulttuurisen tietoisuuden ja tiedon lisääntyminen sekä valtaväestön asenteiden muuttuminen vastaanottavammiksi.

Kaikkien eri osapuolten tietojen, taitojen ja toiveiden saaminen mukaan toimintaan ja päätöksentekoon, siten että osapuolet oppivat ja toimivat yhdessä tasavertaisina, luo positiivista yhteisöllisyyttä kaikilla tasoilla ja rakentaa luontevia sosiaalisia yhteyksiä erilaisten ihmisten välille.

Etnisten ja kielellisten vähemmistöjen hyvinvoinnille on tärkeää, että heidän oma kulttuurinsa otetaan huomioon ja että sen harjoittamiseen taataan edellytykset. Vähemmistöille on tärkeää saada näkyvyyttä taiteellisen toiminnan kautta, mutta vielä merkityksellisempää on oman kielen ja identiteetin vaaliminen esimerkiksi koulussa ja tiedotusvälineissä.

Oma erityisryhmänsä ovat maahanmuuttajat, joiden kulttuurinen minäkuva on rakentunut usein hyvin erilaisessa ympäristössä verrattuna nykyiseen asuinpaikkaan. Tämä asettaa erityisiä haasteita, kun olisi samanaikaisesti sekä kyettävä säilyttämään oma kieli ja kulttuuri että kotouduttava uuteen ympäristöön. Taide tarjoaa keinoja syventää kommunikaatiota maahanmuuttajien ja valtakulttuurin välillä.

Vammaisten hyvinvointia voidaan parantaa tekemällä kulttuurista ja taiteesta saavutettavaa. Fyysisen saavutettavuuden lisäksi tarvitaan tietoa osallistumisen mahdollisuuksista sekä taloudellisia resursseja. Kaikille kuntalaisille avoimet virkistystilat tulee muuttaa esteettömiksi. Vammaisten henkilöiden kulttuuritoimintaan tulee tarjota asiantuntemusta, apuväline- ja avustajamahdollisuuksia sekä tulkkipalveluita. Vammaisilla tulee olla myös tasa-arvoiset mahdollisuudet kouluttautua taiteilijoiksi sekä luoda omaehtoista kulttuuria.

Toimenpiteet:

- Ehkäistään syrjäytymistä parantamalla nuorten itsetuntemusta kulttuurin ja taiteen keinoin.
- Huomioidaan kulttuuri osana kuntien vetovoimatekijöitä.
- Tunnustetaan kulttuurin merkitys terveyteen ja hyvinvointiin lisäämällä harrastajayhteisöiden taloudellisia sekä muita resursseja.
- Ikääntyvien osallistumismahdollisuuksia kuntien kulttuuritarjontaan parannetaan.
- Tuetaan taiteen viemistä hoitolaitoksiin.
- **Vähemmistöjen** hyvinvointia parannetaan vahvistamalla heidän kulttuurinsa asemaa Suomessa.
- Kuntalaisille avoimet virkistystilat muutetaan esteettömiksi.

Kulttuuria myytävänä

Yritystoiminnassa sekä taide- että kulttuurialoilla löytyy luovuutta ja uskoa omaan päämääriin. Yhdistävistä piirteistä huolimatta yrittäjyyden ja taiteen yhdistäminen on ollut monelle vaikeaa. Taidepiireissä karsastetaan usein kulttuuriteollisuutta, vaikka monet kaupallisesti toimivat yritykset tuottavat korkeatasoista taidetta ja kulttuuripalveluja kuluttajille.

Taiteen, teknologian ja viihteen rajat ovat häilyvät eikä niitä aina voi eikä tarvitsekaan erottaa toinen toisistaan. Elokuvasta, populaarimusiikista, kirjojen kustantamisesta tai vaikkapa kulutustavaroiden muotoilusta ei voi irrottaa niiden liiketaloudellista ulottuvuutta. Kaupallisen median rooli korostuu kaiken aikaa kulttuurin ja taiteen arvottajana ja esittelijänä.

Rajanteon vaikeudesta huolimatta on pidettävä huolta siitä, että uutta luova vaihtoehtoinen kulttuuri pystyy toimimaan myös niillä aloilla, joissa suurta volyymia tuotetaan talouden lakien armoilla. Kellarirockin soittamiselle on löydyttävä tiloja, esikoisrunokirjoja on kustannettava muulloinkin kuin kustantamojen imago sitä vaatii eikä jokaisen suomalaisen elokuvan tarvitse olla kaupallinen menestys.

Yhteiskunnan on tultava vastaan tukemalla ei-kannattavaa julkaisutoimintaa, sekä kirjailijoiden, muusikoiden että ohjaajien työtä. Aloittelevien taiteentekijöiden mahdollisuuksia esitellä teoksiaan on helpotettava. Resursseja jaettaessa ei ole tarpeen tukea varmoja menestyjiä lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa elokuvien tavoin jo tuotannon käynnistäminen vaatii taloudellisesti suuria panostuksia.

Uusissa kulttuurin lajeissa kuten tietokonepeleissä luodaan koko ajan merkittäviä maailmoja ilmaisumielessä. Niiden kaupallisella puolella on myös kunnianhimoista tuotantoa. Televisiossa taas Yleisradion ja kaupallisen tuotannon rinnakkaiselo haastaa molemmat arvioimaan omaa ohjelmistoaan.

Taide- ja kulttuurialoilla on suuri työllistämisvaikutus, koska ne ovat yleensä hyvin työvoimavaltaisia aloja ja koska ne tarjoavat varsinaisen luovan työn lisäksi työpaikkoja muun muassa tuotanto- ja levitysketjun eri vaiheissa. Taide- ja kulttuurialoilla toimii myös paljon itse itsensä työllistäviä tai osuuskuntien kautta töitä tekeviä. Näin työllistyvät esimerkiksi monet taidekäsityöläiset ja kulttuurimatkailun alalla toimivat.

Puutteellinen talous- ja markkinointiosaaminen rajoittaa monien sellaisten ihmisten toimeentulomahdollisuuksia, joiden työllä olisi taloudellisen menestymisen edellytyksiä. Taidealojen kolutukseen olisikin sisällytettävä nykyistä enemmän yrittäjyyskasvatusta ja liiketoimintaopetusta sekä valmennusta siihen, että taiteilijat joutuvat yleensä sopeutumaan työmarkkinoille, joissa toimeentulo rakentuu hyvin erilaisista tuloista.

Nykyinen tekijänoikeusjärjestelmämme on kehittynyt asteittain 1700-luvun alusta lähtien tarpeesta suojata luovaa työtä. Tekijänoikeuden tärkein sisältö on luovan työn tekijälle kuuluva määräämisoikeus, vaikkakin useimmiten tekijänoikeudella tarkoitetaan sitä, että tekijällä on oikeus saada korvaus työstään. Tekijänoikeuden moraalista perustasta ei ole syytä luopua.

Median digitaalisuuden ja erityisesti tietoverkkojen kehitys on ollut viimeisen kymmenen vuoden aikana nopeaa. Yhtä tehokkaita luovuuden työkaluja ei ole koskaan aikaisemmin ollut saatavilla yhtä laajalti. Se, ettei luovuus ja taiteen tekeminen enää rajoitu vakiintuneisiin rakenteisiin, on yhteiskunnallemme suuri mahdollisuus.

Verkottuminen ja teknologinen kehitys aiheuttavat samalla lukuisia haasteita tekijänoikeudelle. On kuitenkin sekä kuluttajien että taiteilijoiden pitkän tähtäimen etu, että luovan työn tekijät saavat korvauksen tekemästään työstä. Vain siten mahdollistetaan monipuolinen kulttuurin tekeminen myös tulevaisuudessa.

Kulttuuriin on aina kuulunut vanhojen aiheiden työstäminen uudelleen. Kuvataiteilija maalaa tauluja tunnetusta sarjakuvahahmosta, säveltäjä hakee teemoja kansanmusiikista ja kirjailija varioi romaanissaan klassikkoa. Viime vuosikymmeninä tekninen kehitys on kuitenkin luonut kulttuurisen lainaamisen muotoja, jotka törmäävät yhteen tekijänoikeuksien omistajien etujen kanssa. Monet musiikinlajit, videotaide ja verkkotaide suorastaan perustuvat muiden tuottamien elementtien luovalle uusiokäytölle. Tämä vaatii tekijänoikeuslainsäädännön uudelleenarviota.

Kulttuuria voidaan myös viedä. Suomalaisen kulttuurin korkea taso kuuluu tärkeimpiin kilpailukykytekijöihimme. Suomessa on käytössä kansallisen innovaatiojärjestelmän käsite. Sen keskeisiä osa-alueita ovat tutkimus ja koulutus. Taide ja kulttuuri tulee nähdä entistä vahvemmin osana yhteiskuntamme innovaatioperustaa. Globalisaatiokehityksessä osaamisen ja henkisten voimavarojen merkitys kasvaa ja kiristyvässä kilpailussa menestyään luovien ja innovatiivisten ihmisten avulla. Kansainvälistyminen edellyttää sekä rahoituksen että osaamisen keskittämistä

Taide- ja kulttuuripalvelut nähdään edelleenkin liian usein muusta toiminnasta irrallisena toimeliaisuutena, johon katsotaan olevan varaa vasta sitten, kun muut perustarpeet on tyydytetty. Tästä syystä kulttuuripalveluita joudutaan puolustamaan budjeteissa ja arvostuksissa emmekä pääse hyödyntämään niiden mahdollisuuksia.

Samalla unohdetaan, että pienten kulttuurialueiden kulttuurin näkyminen ja kukoistaminen lisää henkisiä ja taloudellisia resursseja vastustaa kaupallisen sisällöntuotannon ylivaltaa tai ainakin sen keskittymistä harvojen käsiin. Markkinaperusteisen kulttuurin vientiedellytysten parantaminen voi olla Suomelle myös taloudellisesti merkittävää ja auttaa myös suomalaisen taiteen kansainvälistä esittämistä. Suomessa tulee kannustaa kulttuurialan yrittäjyyteen, joka edellyttää kasvavaa liiketoimintaosaamista, pääomia ja kulttuuriviennin tukemista. Taiteen vienti ei saa kuitenkaan olla kulttuurirahoista maksettavaa yritystukea.

Suomen kulttuuriviennin vahvuuksia ovat korkeatasoinen luovien alojen koulutus, vahva teknologiaosaaminen, kulttuurin hyvä kotimainen infrastruktuuri, toimivat kotimarkkinat sekä korkealaatuinen luova tuotanto. Joillain aloilla kysyntää onkin enemmän kuin mihin pystytään vastaamaan. Kulttuuriviennin heikkouksia ovat tiedotus, markkinointi ja vienninedistäminen sekä kulttuuriviennin strategian ja koordinaation puute hallinnossa. Näitä heikkouksia on herätty korjaamaan opetusministeriössä ja toiveena onkin kilpailukyvyyn parantuminen.

Erilaisten projektien merkitys on tärkeä, mutta tärkeintä on pitää perusasiat kunnossa. Taiteilijoiden korkeatasoinen koulutus, työskentelyedellytykset ja hyvien kotimarkkinoiden tarjoamat toimeentulomahdollisuudet auttavat nousussa maailmanluokkaan.

Suomalaista taidetta voidaan tehdä tunnetuksi myös tuomalla ulkomaisia taiteilijoita ja muita taidekentän ammattilaisia Suomeen. Museoiden ja taidelaitosten keskittyessä kansainvälisten huippunimien tuomiseen täytyy muistaa taiteen kirjon olevan huomattavasti laajempi. Yhteistuotantojen edistäminen on erilaista kulttuurivaihtoa. Mutta myös taiteilijoiden, ei pelkästään tuotantojen, liikkuvuus on merkityksellistä.

Toimenpiteet:

- Aloittelevien taiteentekijöiden mahdollisuuksia esitellä taidettaan parannetaan.
- Tekijänoikeuksien moraalinen perusta säilytetään.
- Kulttuuri- ja taidealojen koulutuksessa lisätään mahdollisuuksia liiketoimintaopintojen suorittamiseen.
- Taiteen vientitukea ei kuulu maksaa kulttuurirahoista vaan yritystuista.

Vaihtoehtoja valtakulttuurille

Vaihtoehtokulttuureille on yhteistä valtakulttuurin haastaminen, rooli vastakulttuurina. Usein siihen yhdistyy myös nuorison yhteiskunnallinen protestiliike.

Vaihtoehtokulttuuriksi on luettu niin kulttuuriradikalismi kuin kokeileva jatsikin. Tällä hetkellä valtakulttuuria haastavat esimerkiksi demokulttuuri ja katutaide. Myös vakiintuneiden taiteenlajien marginaalissa toimivat uudistajat ovat osa vaihtoehtokulttuuria.

Liiallinen hygienia ja valvonta voivat tappa luovuuden. Kulttuurinen diversiteetti on tärkeää samalla tavalla kuin luonnonkin diversiteetti. Monet 2000-luvun kulttuurivaikuttajat eivät ole saaneet taidekoulutusta eivätkä ole vaikuttaneet institutionalisoitujen väylien kautta.

Vallitsevaa kulttuuria vastustavaa tai sille vaihtoehtoista kulttuuria luodaan jatkuvasti ruohonjuuritasolla omaehtoisesti. Kiinnostava ja uutta luova taide kasvaa usein marginaaleissa ja murroskohdissa, jos sen annetaan kasvaa.

Monet nykykulttuurin muodot, kuten katutaide, ovat yhä suurelle osalle ihmisistä vieraita. Katutaide halutaan nähdä sotkuna, eikä tuoreita näkökulmia yhteiskuntaan tarjoavana taiteen muotona. Toisaalta tottumattoman voi olla joskus vaikea erottaa katutaidetta julkisten tilojen sotkemisesta, jota toki myös tapahtuu.

Gallerioiden ja katujen rajat ovat madaltuneet. Ammattitaiteilija saattaa tehdä anonyymisti katutaidetta, toisaalta katutaiteilijat saattavat myydä teoksiaan gallerioissa. Epäkaupalliselle ilmoittelulle ja graffiteille on järjestettävä kaupungeissa laillista tilaa. Kunnianhimoista katutaidetta ja graffiteja on voitava sietää myös muissa paikoissa, mikäli ne tekopaikalleen sopivina pystyvät parantamaan ympäristön ilmettä. On ristiriitaista, että samalla kun puhutaan nuorten taidekasvatuksesta, katutaiteeseen suhtaudutaan aggressiivisesti, ja sen karsimiseksi käytetään virkavallan apua.

Vaihtoehtokulttuuria on saatavilla ilmaiseksi ja sitä esitetään epäkaupallisilla indieklubeilla ja -festareilla. Mediataide leviää ilmaiseksi netissä, katutaiteilijat maalaavat tyhjillään oleviin tiloihin. Taiteesta tulee näin julkishyödyke. Taiteilija voi tehdä taidetta riippumatta siitä, maksetaanko siitä ja laittaa teoksensa jakoon ilman korvauksiakin.

Tämän hetken suomalainen mediataide on melko pitkälti kehittynyt kotitietokoneiden ja pelien keskellä. 1980-luvulla uuden teknologian kanssa tutuksi tulleet nuoret aloittivat taiteen tekemisen suoraan

digitaaliseen muotoon omilla kotitietokoneillaan. Demolla tarkoitetaan reaaliaikaista multimediateosta, ja niiden taustalla on laaja kansainvälinen kulttuuri. Esimerkiksi Helsingissä järjestettävä Assembly on yksi maailman suurimmista ja arvostetuimmista demokulttuurin tapahtumista.

Miehet on totuttu näkemään naisia laiskempina kulttuurin harrastajina, mutta vaihtoehtokulttuurissa miehet ovat luoneet ja kuluttaneet taidetta aktiivisesti. Suomessa arvostetaan enemmän teknologian kehitystä ja sen välinearvoa kuin sisällön luovuutta, ja siksi esimerkiksi miesvaltaista demokulttuuria ei ole usein osattu ajatella kulttuurina ja taiteena. Vaihtoehtokulttuurin tukeminen vähentää sukupuolirajoja kulttuurin tekemisessä ja kulutuksessa.

Kulttuurin tulee kyetä vastaamaan muutokseen myös kulttuuri-instituutioiden sisällä. Kulttuurin muuttuessa on oleellista, että nykyiset instituutiot pystyvät huomioimaan aiemmin vaiettuja tai kokonaan uusia ilmiöitä.

Toimenpiteet:

- Yhteiskunnan toleranssia vaihtoehtokulttuureihin kasvatetaan.
- Epäkaupalliselle ilmoittelulle ja graffiteille on järjestettävä kaupungeissa laillista tilaa.

Koulutus luo ymmärrystä ja osaamista

Lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada kulttuurielämyksiä ei tule jättää pelkästään vanhempien varaan, vaan se on myös osa päiväkotien ja koulujen kasvatusvastuuta. Kuntien tuleekin huolehtia kulttuurikasvatuksesta tarjoamalla lapsille ja nuorille maksuttomia mahdollisuuksia käyttää monipuolisesti kulttuuripalveluja. Lapset tuottavat joka tapauksessa lasten kulttuuria, mutta ammattilaiset sekä riittävät tilat ja materiaalit mahdollistavat sen, että arjessa muodostuu arvokasta, nautittavaa ja korkealaatuista lastenkulttuuria lapsilta lapsille ja aikuisille. Päiväkodeilla ja kouluilla tulee olla taloudelliset resurssit kutsua kulttuurialan ammattilaisia vierailulle. Kulttuuritarjonnan moninaisuuden ymmärtäminen opettaa lapset löytämään omia kiinnostuksen kohteita.

Rock ja muu populaarimusiikki on monelle nuorelle tärkeä väylä kulttuurin harrastamiseen. Konsertteja, joihin myös alaikäiset pääsevät sisään, on oltava tarjolla. Jos kaupallinen potentiaali ei niiden järjestämiseen riitä, on kuntien kulttuuri- ja nuorisotoimien huolehdittava tarjonnasta. Kolmannen sektorin voimavaroja voidaan kunnan tuella käyttää ohjattujen harrastusmahdollisuuksien monipuolistamiseen.

Kulttuurialan koulutus on tärkeä osa suomalaisen taiteen ja kulttuurin kehittämistä. Usko kulttuurialan koulutukseen on mahdollistanut suomalaisen kulttuurin menestyksen myös kansainvälisesti.

Ongelmaksi on muodostumassa se, että kulttuurialan opiskelijamäärät ovat kasvaneet resursseja nopeammin, jolloin vaarana on tinkiminen opetuksen laadusta. Sama ilmiö esiintyy taideaineiden ja taideopetuksen kaikilla asteilla. Koulutuspaikkojen määrä ja niiden jakautuminen eri koulutusasteille tulee arvioida uudelleen. Arvion tulee perustua realistiseen näkemykseen alan kehityksestä ja alan työllistämismahdollisuuksista. Lisäksi kulttuurialan koulutuksen resursseja opiskelijaa kohden tuleekin kasvattaa vähintään pohjoismaiselle tasolle.

Useimmilla kulttuurialoilla opiskelijoiden odotetaan työllistyvän yrittäjänä tai yrittäjään verrattavana vapaana ammattilaisena. Siksi kulttuurialojen koulutussisällöissä tulee huomioida myös liiketaloudellinen osaaminen.

PERUSKOULUSSA kuvataiteen, musiikin, äidinkielen, käsityön ja liikunnan opinnot ovat tärkeä pohja myöhemmälle taiteen opiskelulle, kulttuurista nauttimiselle ennen kaikkea oman identiteetin kehittymiselle.

Parhaimmillaan koulu voi kannustaa omaehtoiseen taiteen ja kulttuurin harrastamiseen ja tarjota siihen toimintamahdollisuudet. Monilla taidealoilla harrastajat ovat myös keskeinen osa yleisöpohjaa.

Taidekasvatus peruskouluissa on erittäin keskeinen kulttuurisen tasa-arvon luoja suomalaisessa yhteiskunnassa. Taideaineiden opetus on säilytettävä osana jokaisen suomalaisen koulusivistystä. Koulun taidekasvatuksen tulee olla sukupuolen suhteen sensitiivistä siten, ettei oppilaita jo pienestä jaeta sukupuolen mukaan eri kulttuurinkuluttajaryhmiin: poikien on saatava tutustua tanssiin ja tyttöjen multimediaan.

Taideaineiden opetuksen siirtäminen koulutetuille taideaineiden opettajille myös peruskoulun alemmilla luokilla on suotavaa. Koska erityisesti pienemmissä kouluissa se ei ole mahdollista, luokanopettajien valmiuksia opettaa taideaineita pitää kehittää vastaamaan niihin haasteisiin, joita nuoret kohtaavat. Medialukutaidon opettaminen ja luovuuden löytäminen hyvinkin monipuolisesta oppilasaineksestä ei ole yksinkertaista. Opetuksen tulee ottaa huomioon oppilaiden erilaiset lähtökohdat. Luokanopettajille tulee olla tarjolla kulttuurialan täydennyskoulutusta.

Suomalainen yhteiskunta muuttuu vähitellen yhä monikulttuurisemmaksi. Globalisaatio ei saa tarkoittaa kulttuurin yhtenäistymistä vaan kulttuurien entistä tiiviimpää dialogia. Peruskoulun tulee kasvattaa ihmisiä, jotka kykenevät kohtaamaan entisestään syvenevän globalisaation. Tämän edellytyksenä on omien juurien tunteminen.

Taideaineiden opetuksessa ei tule pyrkiä kasvattamaan taiteen ammattilaisia. Tästä huolimatta sen merkitys on keskeinen myös ammattitaiteilijoiden koulutuksessa. Taideaineiden tulee tarjota riittävä kuva kulttuurin kentästä ja antaa lapselle mahdollisuus toteuttaa itseään taiteen keinoin. Kirjallisuuden, teatterin, muotoilun, ilmaisutaidon ja tanssin asemaa kuvataiteen, äidinkielen, käsityön ja liikunnan oppisisällöissä tulee vahvistaa. Taidelaitosten, taiteen ammattilaisten ja koulujen yhteistyötä tulee lisätä. Taiteen ja kulttuurin luonteva läsnäolo koulutyössä takaa suomalaiselle koulutukselle kärkipaikan kansainvälisessä vertailussa.

TAITEEN PERUSOPETUS täydentää ja syventää lasten ja nuorten peruskoulussa saamaa taiteiden tuntemusta ja mahdollisuutta tutustua peruskoulun tuntimääriä enemmän eri taiteenalojen ja tekniikoiden maailmaan vaikka tähtäimessä ei olisikaan taiteilijan ammatti.

Maaseudulla ja pienemmissä kaupungeissa kansalais- ja työväenopistot huolehtivat siitä mistä suuremmilla paikkakunnilla itsenäiset kuvataide-, tanssi-, musiikki-, ym. koulut. Kansalaisopistojen aikuisille tarjoamasta taiteen perusopetuksesta on ollut hyviä kokemuksia. Selkeät opintosuunnitelmat ja valinnaiset moduulit ovat ohjanneet ikäihmisiä tavoitteellisempaan taiteen opiskeluun pelkän sunnuntaimaalaamisen sijaan.

TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA taideaineet tarjoavat nuorille välineitä itseilmaisuun. Sen kehittyminen on tarpeellista riippumatta siitä, millaiseen ammattiin nuori tulevaisuudessa työllistyy. Yleissivistävä opetus tulee nykyistä enemmän painottua luovuuden ja medialukutaidon kehittämiseen.

Ammatillisten oppilaitosten kulttuurin koulutusohjelmia tulee kehittää entistä paremmin työllisyyttä luoviksi. Koulutuksen on oltava kunnianhimoista ja kasvatettava moniosaajia, jotka kykenevät luomaan mielekkään uran nopeasti muuttuvilla työmarkkinoilla.

Monille mielekäs tapa suorittaa kulttuurialan ammatillinen perustutkinto on oppisopimuskoulutus, jossa suuri osa koulutuksesta perustuu työssä oppimiseen työpaikalla. Tämän vaihtoehdon suosiota on syytä lisätä työnantajille suuntautuvalla tiedottamisella.

Erikoislukioille on myönnetty erityisiä koulutustehtäviä, minkä tähden niille on annettu oikeus poiketa valtakunnallisesta lukion tuntijaosta ja oppilasvalinnan kriteereistä. Suomen taidelukioverkko on riittävä, eikä sitä tule enää laajentaa. Sen sijaan taideaineiden opiskelun tulee olla entistä helpommin nivottavissa yhteen tavallisen lukio-opiskelun kanssa, koska monille nuorille voi lukio-opintojen ja oman taidealan opintojen yhdistäminen muodostua liian raskaaksi

AMMATTIKORKEAKOULUJEN kulttuurialan koulutusohjelmilla on aluepoliittista merkitystä seutujensa kulttuuritoimintaa vireyttävänä yksikköinä. Niillä on kuitenkin toivottu olevan aluepoliittista merkitystä myös sitä kautta, että valmistuneiden on oletettu jäävän opiskeluseudulle. Monilla kulttuurialalta valmistuneilla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia työllistyä etelän suurten kaupunkien ulkopuolella eivätkä ammattikorkeakoulut yksin kykene täyttämään niille asetettua alueellista tehtävää. Onnistuakseen koulutuspaikkojen kautta tehtävä aluepolitiikka tarvitsee tuekseen aktiivista kulttuuri- ja työvoimapolitiikkaa.

Ammattikorkeakoulujen kulttuurialan koulutuspaikkoja on viime vuosina lisätty niin paljon, että se näkyy koko kulttuurialan koulutuspaikkojen kasvuna. Kulttuurialan koulutuksen taso ja tutkinnon laatu vaihtelevat suuresti. Muodollinen pätevyys ei voi olla riittävä tavoite koulutuksessa vaan koulutuksen korkea taso on välttämätön peruste oppilaitosten olemassaololle. Koulutuksen korkean tason säilyttämiseksi kulttuurialan koulutuspaikkoja tulee vähentää ja jäljellejäävissä yksiköissä koulutuksen taso tulee nostaa nykyisten huippukoulujen tasolle.

Ammattikorkeakoulujen kulttuurialan koulutusohjelmien roolia koulutusjärjestelmässä tulee vahvistaa koulutuksen työelämälähtöisyyden pohjalta. Korkeakoulututkinnon tulee tarjota riittävät tiedot ja taidot alalle työllistymiseen.

Ammattikorkeakoulujen taideaineiden opettajien valinnassa painottuneet akateemiset tutkinnot ovat heikentäneet koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Taidealan tutkimuksen tuomista ammattikorkeakouluihin tulee välttää, sikäli kun se ei suoraan palvele perustutkinnon opetuksen tarpeita.

TAIDEYLIOPISTOJEN ja muiden yliopistojen taiteen yksiköiden tulee vastata korkeatasoisesta eri taiteen alojen taiteellisesta koulutuksesta ja taiteellisesta ja tieteellisestä tutkimuksesta sekä osallistua alan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ne tarjoavat kandidaatin, maisterin ja tohtorin tutkintoihin tähtäävää opetusta. Useimmilla taiteen aloilla on mahdollisuus suorittaa yliopistotasoinen tutkinto. Tulee selvittää tarpeet yliopistotasoiseen kirjailijakoulutukseen.

Jatkokoulutuksen määrän kasvu on haaste. Taideyliopistojen on annettava mahdollisimman laadukasta koulutusta kaikilla tasoilla. Taideyliopistojen kansainvälistymistä on tuettava. Eurooppalaisessa koulutusjärjestelmässä suomalainen taideyliopistoihin sijoittuva tutkimus on edistyksellistä.

Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen koulujen välistä työnjakoa on tarkennettava. Taideyliopistoille tulee tarjota mahdollisuus peruskoulutuksen ja tutkimuksen pitkäjänteiseen kehittämiseen. Kasvavista opiskelijamääristä johtuvat tiukat resurssit ovat jo nyt alentaneet koulutuksen tasoa ja valikoiman laajuutta. Taideyliopistojen erityisluonne tulee ottaa huomioon määrärahojen jaossa.

Taideyliopistojen yhteistyötä keskenään sekä muiden korkeakoulujen kanssa on syvennettävä ja harkittava yhteisen opetustarjonnan lisäämistä. Laadun heikkeneminen on pysäytettävä ja määrän sijaan on alettava panostaa laatuun ja koulutuksen monipuolisuuteen. Jo nykyisellään merkittävä kansainvälinen opiskelijavaihto on syytä säilyttää vähintään nykyisessä laajuudessaan huolehtien kuitenkin siitä, ettei kotimaisilla kielillä tarjottavan opetuksen määrä kärsi tästä.

Taidekorkeakouluilla on korostunut rooli kulttuurialan tulevaisuuden luojina. Määrätietoisella työllä ja korkeatasoisella koulutuksella tulee luoda mahdollisuudet luovan talouden merkittävälle kasvulle Suomessa. Tämä edellyttää yhteistyötä kaikkien keskeisten kulttuurialan toimijoiden välillä.

Yliopistotasoisella taidekoulutuksella ei tule tehdä aluepolitiikkaa. Taideyliopistoille ei pidä luoda sivutoimipisteitä, sillä ne hämärtävät korkeakoulutuksen duaalimallia sekä heikentävät ammattikorkeakoulujen roolia.

VAPAA SIVISTYSTYÖ on tärkeä osa kulttuurikasvatusta. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa kymmenet tuhannet eri-ikäiset suomalaiset tekevät joka vuosi kulttuuria. Taideopinnot tähtäävät yleensä teatteriesityksiin, tanssi- ja musiikkiesiintymisiin, kirjallisiin töihin sekä näyttelyihin, jotka muodostavat merkittävän osan erityisesti maaseudun paikallista kulttuuritarjontaa. Sitä kautta myös monet lahjakkaat

yksilöt lähtevät jatkamaan opiskeluaan varsinaisissa taideoppilaitoksissa. Jotta vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoaman opetuksen taso pysyisi hyvänä, tulisi niissä toimivien opettajien - niin pää- kuin sivutoimistekin opettajien ja taiteilijain - täydennyskoulutusmahdollisuuksista pitää entistä parempaa huolta.

Toimenpiteet:

- Lapsille ja nuorille tarjotaan maksuttomia mahdollisuuksia käyttää kulttuuripalveluita.
- Kuntien kulttuuri- ja nuorisotoimen tulee huolehtia alaikäisten populaarimusiikkitarjonnasta, ellei kaupallinen puoli sitä toteuta.
- Taideaineet säilytetään osana jokaisen suomalaisen koulusivistystä.
- Luokanopettajille tarjotaan kulttuurialan täydennyskoulutusta.
- Taiteen perusopintoja suunnataan entistä enemmän myös aikuisille.
- Toisen asteen koulutuksen yleissivistävässä opetuksessa painotetaan luovuuden ja medialukutaidon kehittymistä.
- Ammattikorkeakoulujen kulttuurialan koulutuspaikkoja vähennetään koulutuksen tason turvaamiseksi.
- Selvitetään tarpeet yliopistotasoiselle kirjailijakoulutukselle.
- Taideyliopistojen välillä tehtävää yhteistyötä syvennetään.

Taiteilijakin syö ja tarvitsee kodin

Taiteilijoiden määrästä ei ole olemassa tarkkaa tietoa, koska ammattitaiteilijan määrittely ei ole yksiselitteistä. Eri tahot määrittelevät taiteilijan ammatin kriteerit eri tavoin. Eri määrittelyin voidaan kuitenkin laskea taiteilijoita olevan vajaan prosentin suomalaisesta työvoimasta.

Suuri joukko taiteilijoista työskentelee jossakin vaiheessa apurahan turvin. Osalla heistä apurahalla työskentely muodostaa huomattavan osan työhistoriasta. Apurahalla työskentelyyn liittyy merkittäviä epäkohtia: apuraha ei kerrytä ansiosidonnaista työttömyysturvaa tai vaikuta korottavasti sairaus- tai vanhempainpäivärahoihin, iso osa apurahoista ei myöskään kerrytä eläkettä.

Apurahansaajan toimeentulon kannalta on tarpeellista, ettei käteen jäävän apurahan määrä pienene merkittävästi sosiaaliturvan kehittämisen takia. Jotta näin ei tapahtuisi, verovapaan apurahan ylärajaa tulee korottaa nykyisestä tasosta.

Apurahansaajien sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen määräytyminen tulee uudistaa niin, että päivärahojen laskemisen pohjana käytettäisiin 18 000 euron työtuloa, joka on myös eläkejärjestelmässä määritelty vuositulo.

Vanhempainpäivärahojen sitominen vuosittain vahvistettavaan työtuloon on tärkeä uudistus etenkin nuorten taiteilijoiden kannalta, joille perheen perustamisen ja taiteellisen työn yhdistäminen on jo ilman taloudellista niukkuuttakin haastavaa. Ongelmia aiheuttavat työtilojen puute, työllisyys ja toimeentulo. Monilla taiteen aloilla tekijä ei käytännössä ole koskaan työtön vaikka työstä ei maksettaisi palkkaa. Luovaa työtä tehdään monesti ilman aikatauluja, työnantajaa tai palkkaa. Koulutusvalintojaan tekeville nuorille tulee kertoa realistisesti valmistumisen jälkeisistä mahdollisuuksista työllistyä tai elättää itsensä.

Taiteilijan tulot koostuvat taiteellisen työn tuloista kuten tekijänoikeustuloista ja apurahoista tai siihen läheisesti liittyvistä työtuloista kuten opetustyöstä. Opetustyöt ovat monesti kausiluonteisia, jolloin esimerkiksi kesät ovat hyvin usein tulottomia. Taiteen ulkopuoliset tulonlähteet kuten muut työt, sosiaaliturva ja perheen muiden jäsenten tulot muodostavat monella taiteilijalla suuren osan tuloista.

Valtion on kasvatettava jaettavien apurahojen määrää, jotta koulutettujen taiteilijoiden resursseja ei hukata pakottamalla heitä koulutusta vastaamattomaan työhön.

Apurahojen merkitys vaihtelee taiteenaloittain. Merkityksellisintä se on mm. kuvataiteilijoille, kirjailijoille ja säveltäjille, sekä ilman työsuhteita työskenteleville esittäville taiteilijoille kuten tanssitaiteilijoille. Apurahojen jakajina ovat valtion ohella merkittävimpiä erilaiset kulttuurirahastot ja -säätiöt.

Työvoimaviranomaisten edellytyksiä neuvoa ja ohjata taiteilijoita tulee kehittää siten, että taiteilijoilla on mahdollisuus löytää tilanteeseensa parhaiten sopiva toimeentulon muoto. Esimerkiksi yritysmuotoinen toiminta ei sovellu kaikille taiteenaloille, mutta toisiinsa se on luonteva ratkaisu.

Työvoimaviranomaiset saattavat joka tapauksessa määrittellä taiteilijan yrittäjäksi ja näin ollen evätä oikeuden peruspäivärahaan. Työnhakijaksi voi kyllä ilmoittautua, mutta kuka palkkaa esimerkiksi taidemaalarin? Myös vapailta taiteilijoilla tulee olla oikeus työttömyysturvaan.

Kohdeapurahojen ja työttömyysturvan yhteensovittaminen on ongelmallista, eikä työvoimaviranomaisilla ole selkeitä käytäntöjä. Kohdeapurahalla rahoitettuun projektiin työllistyneiden esiintyvien taiteilijoiden kohdalla tulisi soveltaa soviteltua päivärahaa todistettujen harjoitusaikojen ja esitysten mukaan. Heidän kohdallaan tulee siis toimia kuten teatterien vieraillevien näyttelijöiden kohdalla. Kohdeapurahojen ei ole tarkoitus kulua kokonaisuudessaan palkkoihin vaan sillä katetaan muun muassa tilavuokriin, muuhun rekvisiittaan ja markkinointiin menevät kulut.

Taiteilijoille voidaan myöntää harkinnanvarainen taiteilijaeläke. Sen saa kuitenkin vain pieni osa taiteilijoista. Lisäksi pienellä osalla valtion myöntämää apuraha saaneista taiteenharjoittajista on oikeus valtion kustantamaan eläkkeeseen samojen säännösten mukaan kuin valtion virkamiehillä. Apurahansaajien eläketurva tulee järjestää siten, että taiteilijoiden, jotka harjoittavat taiteellista toimintaa henkilökohtaisella apurahalla, eläkevakuutuksen ottaminen muuttuu pakolliseksi. Huomioon otettaisiin vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti kestävä ja suuruudeltaan vähintään 9000 euroa olevat apurahat.

On kuitenkin suuri määrä vapaita taiteilijoita, joille ei kerry minkäänlaisia eläkkeitä, koska tulot jäävät niin vuosittain niin pieniksi. Suurten ikäluokkien tullessa eläkeikään ongelma kasvaa entisestään, heidän vanhuudenturvaansa ei apurahansaajien eläketurva ehtisi vaikuttaa. Myönnettävien taiteilijaeläkkeiden määrää onkin kasvatettava merkittävästi.

On yksilön ja yhteiskunnan resurssien hukkaamista, jos lahjakas ja pitkän taiteellisen koulutuksen saanut henkilö työskentelee alalla, jolle häntä ei ole koulutettu tai joutuu kokonaan luopumaan taiteilijan työstä. Jotta taiteilijat voisivat luoda ja heidän resurssejaan käytettäisiin siihen, mihin heidät on koulutettu, tukijärjestelmän tulisi olla nykyistä kattavampi. Taiteilijoita tulee myös entistä enemmän hyödyntää osana yhteiskunnan ja yritysten luovien prosessien suunnittelua ja toteutusta.

Tulevaisuudessa on otettava käyttöön perustulo, joka mahdollistaisi kulttuurisen luovuuden ja pienen mutta säännöllisen toimeentulon taiteilijoille paremmin kuin nykyinen sosiaaliturvan ja apurahojen viidakko.

Toimenpiteet:

- Apurahansaajien sosiaaliturvaa kehitetään, jonka yhteydessä verovapaan apurahan ylärajaa korotetaan nykyisestä tasosta.
- Koulutusvalintoja tekeville nuorille kerrotaan realistisesti valmistumisen jälkeisistä mahdollisuuksista työllistyä.
- Jaettavien apurahojen määrää kasvatetaan.
- Työvoimaviranomaisten edellytyksiä neuvoa taiteilijoita kehitetään.
- Työttömiin kohdeapurahan saajiin tulee soveltaa soviteltua päivärahaa siten, että se vastaa heidän todellista työtilannettaan.
- Myönnettävien taiteilijaeläkkeiden määrää kasvatetaan.
- Siirrytään perustuloon, joka takaisi taiteilijoille säännöllisen toimeentulon.

Kulttuuri on globaalin kommunikaation väline

Kulttuuri kuuluu kaikille ja myös tulevilla sukupolvilla on oikeus kulttuuriin. Yhteisestä kulttuuriperimästä tulee huolehtia niin, että se on myös uuden taiteen käytettävissä.

Kulttuuri on yhteistä ja koostuu pitkälti maailman kulttuuriperinnöstä. On kuitenkin vaikeaa määritellä, mikä on yhteistä. Eräs väline asian käsittelyyn on UNESCO:n maailmanperintöluettelo. Sen tarkoituksena on suojella kohteita, joiden säilyttämisellä katsotaan olevan erityistä merkitystä ihmiskunnan kulttuuri- ja luonnonperinnön säilymiselle. UNESCO:n ratkaisuja on syytä kunnioittaa ja tukea.

Ihmiset ovat aina harrastaneet kulttuurivaihtoa, jossa on otettu vaikutteita toiselta ja kehitetty omaa kulttuuria, mutta toisaalta myös kärsitty kulttuuri-imperialismista. Kulttuurin globalisaatio ulottuu kuitenkin kulttuurivaikutteiden vaihtoa laajemmalle.

Kansallisvaltioiden rajojen merkitys on vähentynyt ja vähenee entisestään – uusia pelikenttiä ja mahdollisuuksia avautuu myös kulttuurille ja taiteelle. Uusien asioiden ja erilaisuuden kohtaaminen lisääntyy, samoin yhteistyö ja kokemusten jakaminen aiemmin vieraiden kanssa. Erityisesti internet on toiminut kansalaisten ja kulttuurin globalisaation vauhdittajana.

Kulttuurin globalisaation synnyttämä moniarvoisuus ja monimuotoisuuden lisääntyminen on tärkeää. Avoimuus esimerkiksi maahanmuuttajien tuomille erilaisille kulttuurisille tavoille, arvoille ja taiteen tekemisen tavoille lisääntyy. Monikulttuurisuuden ja kulttuurisen diversiteetin ymmärtäminen lähtee arkipäivän kokemuksista, kosketuksesta "toiseen" tai "erilaiseen". Tietoa maahanmuuttajien kulttuuriperinnöstä tulee lisätä esimerkiksi päiväkodeissa, peruskoulujen opetuksessa tai tukemalla maahanmuuttajataustaisten nuorten hakeutumista media-alalle. Lisäksi monikulttuurisia taideprojekteja on tuettava.

Yhteiset kulttuurikokemukset kasvattavat yhteisiä arvoja. Kulttuurien vuoropuhelu ja erilaisuuden arvostus vähentävät ennakkoluuloja ja lievittävät konflikteja, joita ihmisten välisissä kohtaamisissa syntyy. Toisaalta kulttuuri-imperialismi taloudessa ja henkisenä ilmiönä ei ole poistunut ja sen olemassaolo tulee tiedostaa ja sitä tulee välttää.

Oman alueen kulttuuriperinnön vaaliminen on osa ihmisen hyvinvointia. Lisäksi oman alueen historian ja kulttuurin tuntemus luo edellytyksiä muiden kulttuurien ymmärtämiselle. Paikallinen kulttuuri tulee olla helposti ihmisten saavutettavissa. Vaarana on, että globalisaation myötä televisiosta tulee ja kaupassa tarjotaan kulttuuria, joka on samanlaista kaikkialla. Paikallisen kulttuurin säilyminen tulee olla myös kehitysyhteistyön perustana.

Tarkoitus ei kuitenkaan ole vangita alueellisia kulttuureja paikalleen vaan myös niillä on oltava oikeus kehittyä. Monimuotoisuutta, identiteetti-kysymyksiä ja taiteen paikallisia merkityksiä on vaalittava, jotta vältetään pienten kulttuurien ja kielten häviäminen. Kulttuurin globalisaatio on merkinnyt myös erillis-, paikallis- ja alakulttuurien merkityksen, arvon ja näkyvyyden kasvua.

Kulttuurin globalisaatioon liittyy myös piirteitä, jotka voivat johtaa kulttuurin ja sen tarjonnan yksipuolistumiseen, samanlaistumiseen ja ylikaupallistumiseen. Esimerkkinä tällaisesta yhtenäiskulttuurin uhkasta on pääosin angloamerikkalaisen populaarikulttuurin tunkeutuminen kaikkiin kulttuuripiireihin taloudellisten panosten turvin. Kaupallistumisen ja markkinointikoneistojen kasvava valta kulttuurin alalla todistaa siitä, että globalisaatio on ennen kaikkea talouden ilmiö, joka ulottautuu myös muille elämänalueille ja pyrkii ottamaan ne hallintaansa. Keskustelu luovuudesta tuntuu siirtyneen yhä enemmän taloudellisen tuottavuuden ja innovaatioiden ihmemaahan.

Kulttuuria ei pidä jättää vain kilpailustrategioiden välineeksi. Globalisoitava kulttuuri on valtava voimavara ja mahdollisuus, jos se ymmärretään oikein, keskinäisen ymmärryksen ja yhteistyön lisäämisenä ja monimuotoisuuden ja erilaisuuden arvostamisena. Kulttuurisen tasa-arvon ja monimuotoisuuden

säilyminen vaatii tukitoimia. Ei-kaupallisen toiminnan mahdollisuudet pitää säilyttää. Kulttuuri ei ole kulutushyödyke ja markkinatuote, niinpä sitä ei voida alistaa myöskään WTO:n ja vapaakaupan säännöille.

Toimenpiteet:

- Taiteen kansainvälistä verkottumista tuetaan.
- Paikallisen kulttuurin säilyminen on kehitysyhteistyön perustana.
- Kulttuurinen tasa-arvo ja monimuotoisuus säilytetään

**Kulttuuri syntyy ihmisistä ja ihmisille.
Tehdään ja nautitaan!**

Ohjelma on hyväksytty Vihreän liiton valtuuskunnassa 4.12.2005.